GROJIMO IŠ KLAUSOS SVARBA JAUNOJO AKORDEONISTO UGDYMUI

Rimantas Treigys
Visagino kūrybos ir menų akademija
2024 m.

APIE KĄ KALBĖSIU?

- 1. Apibrėšiu grojimo iš klausos sąvoką;
- 2. Pristatysiu esminius muzikinių gabumų ir gebėjimų lavinimo ypatumus;
- 3. Aptarsiu muzikinės klausos sąvoką;
- 4. Nuosekliai apibūdinsiu grojimo iš klausos procesą;
- 5. Įvardinsiu grojimo iš klausos praktinę naudą lavinant vaiko muzikinius gebėjimus, kūrybiškumą, sugebėjimą pasiruošti koncertiniam atlikimui.

GROJIMO IŠ KLAUSOS SAMPRATA

- **Grojimas iš klausos –** tai toks grojimo būdas, kurio metu vidinės muzikinės klausos pagalba atliekamas tam tikras muzikinis tekstas. Kitaip tariant, tai yra muzikinio teksto, kuris buvo išmoktas remiantis išgirstais muzikiniais vaizdiniais be vizualaus natų matymo, atgaminimas muzikos instrumentu

MUZIKINIŲ GEBĖJIMŲ REIKŠMĖ

- **Gabumai** – tai vaiko asmeninė potencija mokytis, pagrindas, kuriopagalba lavinami muzikiniai gebėjimai.
- E. Gordonas išskyrė dvi muzikinių gabumų rūšis: **lavinamuosius ir stabiliuosius**, sietinus su vaiko psichologinės raidos etapais.
- **Gebėjimas (ability)** – tai kompetencija, įgūdis, talentas, įgalinantis asmenį atlikti tam tikrus uždavinius, tam tikrą veiklą.
- Muzikinių gebėjimų įgijimo sėkmę lemia **muzikiniai gabumai**, apie kurių išsivystymo lygį galima spręsti tik atsižvelgiant į gebėjimus atlikti tam tikrą muzikinį veiksmą (Šečkuvienė, 2004).

MUZIKINĖS KLAUSOS SĄVOKA

- Muzikinė klausa – yra būtina sąlyga grojimo iš klausos proceso realizavimui. Tai yra „...gebėjimas suvokti, įsivaizduoti ir atkurti muzikinio garso savybes (aukštį, trukmę, tembrą, stiprumą), tokių garsų sekas ir sąskambius, justi funkcinius garsų ryšius muzikos sistemoje ir kūrinyje“ (Ambrazevičius, 2009).

MUZIKINĖS KLAUSOS KOMPONENTAI

- **Ritminė klausa;**
- **Melodinė klausa;**
- **Harmoninė klausa;**
- **Tembrinė klausa;**
- **Dinaminė klausa.**

MUZIKINIŲ GEBĖJIMŲ LAVINIMO VEIKSENŲ (PRATIMŲ) ĮTAKA MUZIKINĖS KLAUSOS KOMPONENTAMS

Muzikinės klausos komponentai	Situacija/Problema	Muzikos veiksenos silpniems gebėjimams lavinti	Tikėtini rezultatai
Ritmo pojūtis	Vaikas negali ritmiškai padainuoti/paploti pratimo	Mokinys mėgina teisingai pakartoti mokytojo ritmą; vizualus pavaizdavimas, euritmija	Mokinys gebės atlikti užduotis su sunkesne ritmika
Melodinė klausa	Vaikas negali tiksliai apibūdinti melodijos, jos vingių, diapazono	Melodijos pakartojimas, vizualus pavaizdavimas, trumpų motyvų atkartojimas	Vaikas gebės jausti melodijos kryptį, galbūt galės padainuoti
Harmoninė klausa	Vaikas neskiria intervalų, akordų	Skirtingų harmonijų pavaizdavimas spalvomis Sąskambių iššifravimai, asociacijos (šiltas/šaltas)	Vaikas skirs įvairius sąskambius, pereis prie sunkesnių akordų
Tembrinė klausa	Vaikas neskiria instrumentų savitumo	Instrumentų iliustravimas skirtingais registrais, aplinkos garsų atitikmenys	Vaikas atpažins kiekvieną instrumentą
Dinamikos suvokimas	Vaikas neskiria garso stiprumo gradacijų	Kontrastingos muzikos klausymas	Mokinys galės suvokti stiprumo lygmenis

GROJIMO IŠ KLAUSOS SCHEMA

KŪRYBIŠKUMO SAMPRATA

- **Kūrybiškumas** yra gana plati sąvoka, apimanti žmogaus asmenybės savybes. Dažnai siejasi su psichologiniais bruožais, padedančiais kurti, atrasti kažką naujo, rasti originalius problemų sprendimų būdus. **Kūrybiškas žmogus** – tai mąstanti asmenybė, linkusi novatoriškai ir originaliai komponuoti bei modeliuoti.

KŪRYBIŠKUMO BRUOŽAI

- Mąstymo originalumas;
- Divergentinio mąstymo aspektas, kai vaikas gali rinktis iš kelių variantų sau tinkamą sprendimą;
- Meno ar mokslo idėjos, teorijos, produktai;
- Mąstymo lankstumas, prisitaikymas;
- Naujovių ieškojimas ir atradimas.

KŪRYBIŠKUMO BRUOŽAI MOKANTIS IŠ KLAUSOS

Muzikos išraiškos priemonės	Trumpas aprašymas	Realizuojami kūrybiškumo bruožai
Artikuliacija	Mokytojas groja tą pačią melodiją, pateikdamas skirtingas artikuliacijas, mokinys atkartoja	Savarankiškas sprendimų priėmimas Didesnė artikuliacijų įvairovė (divergentinis mąstymas)
Agogika	Gerai išmokus kūrinį galima įtraukti nežymius tempo pokyčius	Eksperimentavimas ir sprendimų priėmimas, ieškant nukrypimų.
Dinamika	Naujų garso stiprumo lygmenų įtraukimas	Garso stiprumo lygmenų gausa Savarankiškas dinamikos ieškojimas interpretacinei visumai
Tembras	Naujų tembrų įtraukimas	Tembrų gausa ir jų panaudojimas skirtinguose kūrinio epizoduose
Melodijos aukštis ir dermė	Melodijos transponavimas į kitą tonaciją	Galimybė tą pačią medžiagą groti keliose tonacijose
Harmoninis pritarimas	Naujų harmoninių slinkčių įtraukimas, pvz., vietoj T, S, D, T jungties galima naudoti VI, II, D, T	Pritarimo parinkimas yra savaime kūrybinis procesas

ATMINTIES RŪŠYS IR JAS STIPRINANTYS MOKYMOSI BŪDAI

- **Kinetinė;**
- **Regimoji**;
- **Girdimoji**.

MOKYMOSI BŪDŲ YPATUMAI RUOŠIANTIS SCENINIAM ATLIKIMUI

	Grojimas instrumentu iš natų	**Kūrinio mokymasis iš natų be instrumento**	**Mokymasis be natų ir be instrumento (mintyse)**
Kokios atminties rūšys funkcionuoja	Kinetinė, vaizdinė, girdimoji (jeigu grojama sąmoningai)	Vaizdinė, girdimoji (į ją perkeliamas muzikinis turinys siekiant išgirsti, kas matoma natose)	Girdimoji
Privalumai	Tai universalus mokymosi būdas	Įsimenamas tekstas vizualiai, jį galima atlikti ir mintyse pasitelkiant klausą	Aktyviai funkcionuoja vidinė klausa mintyse
Trūkumai	Labai reikalauja dėmesingumo, dėl nuovargio gali nefunkcionuoti vidinė klausa	Nėra techninio darbo, lavinančio atlikimo įgūdžius	Nėra techninio darbo, lavinančio atlikimo įgūdžius, labai subjektyvus mokymosi procesas

GROJIMAS IŠ KLAUSOS IR MOKYMASIS MINTYSE PAGAL KOGNITYVINIŲ VEIKSENŲ SCHEMĄ

	„Girdžiu“	„Suvokiu“	„Groju“	„Analizuoju“	„Koreguoju“
Grojimas iš klausos	Muzikos klausymas	Išgirstos muzikos fiksavimas sąmonėje	Muzikos „ištraukimas“ iš atminties ir atgaminimas grojant instrumentu	Analizavimą gali atlikti ir mokytojas, kadangi muzika atkurta realių garsų pavidalu	Radus tam tikrus grojimo netikslumus procesas kartojamas nuo girdėjimo
Mokymasis mintyse be instrumento	Muzikos klausymas	Išgirstos muzikos fiksavimas sąmonėje	Muzikos „ištraukimas“ iš atminties ir atlikimas sąmonėje pasitelkiant vaizduotę	Išgirstos ir atgamintos sąmonėje muzikos palyginimas. Analizuoja tik pats atlikėjas	Atkūręs muzikinę medžiagą mintyse atlikėjas savarankiškai koreguoja netikslumus

IŠVADOS

- 1. Muzikinės klausos lavinimas yra individualus procesas, nes tiesiogiai priklauso nuo atskirų mokinių muzikinių gabumų ir gebėjimų išsivystymo lygio, kurį lemia turėta muzikinė patirtis ir aplinka. Efektyviausiai muzikiniai gebėjimai yra lavinami ankstyvoje vaikystėje. Dėl šios priežasties E. Gordonas ir Sh. Suzuki ragina pradėti muzikinį ugdymą ankstyvajame amžiuje, kai vaiko muzikiniams gebėjimams įtaką daro aplinka.

2. Grojimas iš klausos funkcionuoja kaip kognityvinių veiksenų grandinė: girdžiu – suvokiu – groju – analizuoju – koreguoju. Procesas neteikia kokybinio rezultato jei yra praleistas bent vienas schemos elementas. Tokiu atveju procesas kartojamas nuo girdėjimo grandies.
3. Grojimas iš klausos skatina kūrybiškumą, nes mokinys gali pats rinktis norimą melodiją, taip pat gerai išmokęs melodiją iš klausos gali kartoti procesą integruodamas naujas muzikos išraiškos priemones, kurdamas pritarimą, transponuodamas. Taip atrandama daugybė tam tikro muzikinio teksto pavidalų.

4. Girdimoji atmintis yra būtina priemonė kūrinio mokymosi metu siekiant užfiksuoti visas penkias išraiškos priemones bei tinkamai automatizuoti kūno judesius atlikimo metu. Muzikos mokymasis mintyse ir grojimas iš klausos yra mokymo formos, kurios labiausiai orientuotos į girdimąją atmintį, kiti mokymosi būdai yra komplikuoti, reikalaujantys didesnio dėmesingumo. Mokytojas gali stiprinti mokinio pasitikėjimą vidine klausa bei kūrinio žinojimą taikydamas grojimą iš klausos, nes gali įvertinti muzikos atgaminimo kokybę ir esant poreikiui kartoti procesą. Pasitikėdamas vidine klausa bei įvairiapusiu kūrinio įsisavinimu mokinys scenoje jausis daug saugiau.

AČIŪ UŽ DĖMESĮ